Traduttore, traditore

Lucian Blaga aprecia, în *Din duhul eresului*, că „a traduce înseamnă «a anexa». Un popor poate să anexeze alt popor, traducând şi literatura acestuia în limba sa. Iată o formă înaltă şi sublimă a operaţiei de anexare. Poporul anexat nu pierde nimic, iar cel care anexează creşte şi se înalţă”. Or, interpretarea unei partituri muzicale reprezintă, în definitiv, o traducere. Un dos de catifea pe care se văd, în toată plenitudinea lor, striaţiile, moliciunea materialului, dar şi gingăşia culorii şi a desenului. Unii spun că, în cel mai bun caz, este un ecou. Alţii consideră că actul traducerii te coboară până la negarea propriei individualităţi pe care o substitui cu personalitatea originalului. Cu toţii însă apreciază că a restitui o lucrare muzicală înseamnă, dincolo de justa proporţie de plăceri şi chinuri pe care o comportă, o oportună şi constantă şcoală de virtute. Redau, adică interpretez, deci mă hrănesc, sunt viu, particip la acel metabolism ce domină spaţiul intermediat al tranzacţiei, al creării, făcând posibilă negocierea şi inventarea continuă a circulaţiei muzicii în lume. Prima consecinţă a unei atare abordări este că traducătorul (restitutorul), în loc să interpreteze pasiv, să comenteze extrinsec ori să decripteze maşinal mesajul sonor, se cade să tălmăcească, să transpună, să tâlcuiască intrinsec acele ascunzişuri ca nişte comori îngropate în adâncurile partiturilor. Din raţiuni deopotrivă etice şi estetice, permanenta traducere în act a codurilor înscrise pe portative anulează substanţial identităţile şi omogenităţile, transformându-le în diferenţe, alterităţi şi eterogenităţi, cu toate indispensabile avatarurilor vieţii unui opus muzical. Desigur, nimic nu este absolut, ci doar convenţional, experimental, ca un necesar joc cultural. O a doua consecinţă rezidă din faptul că, aidoma traducerii unei poezii, limba interpretării muzicale (traducerea partiturii) practică deschiderea, nu închiderea, multiplicarea, nu reducerea. Interpretul se vede, astfel, teleportat într-un câmp al interferenţelor sau, vorba lui Deleuze, pe „mii de platouri”, apărând ca fiind în acelaşi timp omniprezent şi invizibil, de fiecare dată însă cu statut global. Dar, paradoxal, globalizarea tinde mai mult să de-construiască decât să edifice şabloane, să pulverizeze în loc să coaguleze modele şi, până la urmă, să anuleze în loc să prescrie reţete. Cert este că dansul traducerii are o dublă gestualitate: 1) fie că se derulează pe faţă, explicit, asumându-şi problematica tratativelor pe care le impune traducerea; 2) fie că se manifestă implicit, nedeclarat, pretinzând că zboară mult mai sus decât originalul. În primul caz asistăm la o înmulţire a variantelor posibile; în al doilea, la o dublare şi reiterare a lor. Muzica secolului 20 are, în general, graţie stilisticii ei imanente, serioase prerogative asupra traductibilităţii posibile şi, mai ales, deschise, plurale, perfectibile, fiind suficient de metaforică încât să respingă o interpretare analogică, profund redundantă, duplicativă. În interpretarea muzicală nu prea sunt „originale”. Nu există decât traduceri mai mult sau mai puţin reuşite. Partitura este doar o referinţă, un algoritm care invită la multiple poziţionări, raportări şi conectări dinamice. În plus, ea incumbă un repertoriu, un set de resurse, de posibilităţi, un câmp de traduceri care trebuie explorat şi exploatat. Când traduc o partitură ori chiar o simplă ştimă, practic o utilizez, o subiectivez, o re-idiomatizez. Şi asta pentru că orice compoziţie muzicală deschide o linie de producţie. În cazul muzicilor noi, ceea ce este cel mai dificil de tradus nu ţine de ordinul particularului, al idiomaticului, aşa cum ar putea să pară, ci de domeniul ineditului, al originalităţii, al evenimentului, neexistând presiunea tradiţiei, ci numai aceea a partiturii. Pe de altă parte, fiecare generaţie are dreptul la traduceri. Mai mult, e musai să le întreprindă. Literatura muzicală a secolului 20 este, cu siguranţă, cea mai defavorizată, aproape ne-reprezentată în proiectele concertistice autohtone. Traduceţi! Cât mai mult şi cât mai des! Altfel „traduttore” poate deveni, pe nesimţite, „traditore”!

Liviu DĂNCEANU

DIN SUMAR

Interviu cu Adrian Pop.....2-3

Toamna Muzicală clujeană.....4-14

Festivalul “Intrada”, Timişoara.....15-17

Festivalul Muzicii Româneşti la Iaşi....18-19

Zilele Muzicii Contemporane la Bacău.20-21

Parsifal de scena Ateneului.....22-24

Gala de Balet şi Gala de Operă.....26-29

“O Scrisoare pierdută” de Dan Dediu...30-31

Festivalul Naţional al Liedului Românesc..28

Opera la Sankt Petersburg.....33

Despărţiri - Adio, Nicolae Coman.....34-38

Festivalul “Gheorghe Zamfir”.....39

Festivalul “Dan Spătaru”.....40-45

Interzişi la Galaţi.....48